

IZDANJA INSTITUTA ZA SREDNJOVJEKOVNU MATERIJALNU KULTURU AUSTRIJSKE AKADEMIJE ZNANOSTI U KREMSU NA DUNAVU

Institut za srednjovjekovnu materijalnu kulturu Austrije (Institut für mittelalterliche Realienkunde Oesterreich) relativno je mlada znanstvena ustanova osnovana 1969. godine u sklopu Austrijske akademije znanosti sa sjedištem u Kremsu na Dunavu s ciljem sistematskog interdisciplinarnog proučavanja materijalne kulture i povijesti evropskog svakodnevlja u srednjem vijeku. Održavajući u dvogodišnjim razmacima od 1976. godine međunarodne znanstvene skupove i okrugle stolove posvećene odabranim problematskim cjelinama društvenog svakodnevlja kasnog srednjeg vijeka, Institut nastoji, okupljajući pritom učesnike iz zapadne i istočne Evrope, te Izraela i SAD, afirmirati svestraniji metodološki pristup historijskoj građi primjenom suvremenih dostignuća pomoćnih povijesnih znanosti i drugih znanstvenih disciplina poput srednjovjekovne arheologije, antropologije, socijalne povijesti i povijesti naselja, društvenih slojeva i grupa, ekonomija, medicina, tehničke znanosti, povijest kulture, umjetnosti i književnosti, te mnoge druge prirodne i društveno-humanističke znanosti.

Do sada je održano devet znanstvenih skupova posvećenih odabranim problemima kasnosrednjovjekovne povijesti zapadnoevropskog društva sa kojih su i objavljeni referati učesnika skupa i rezultati okruglih stolova. Budući da oni predstavljaju najnovija dostignuća historijske znanosti, te svojim interdisciplinarnim metodološkim pristupom ukazuju na neograničene mogućnosti istraživanja najrazličitijih vidova gospodarske, društvene, političke i kulturno-umjetničke povijesti kasnog srednjeg vijeka smatrali smo potrebnim odabrati iz svakog zbornika nekoliko radova različite tematske i znanstvene usmjerenosti, kako bi se dobio što potpuniji uvid u rezultate rada Instituta i održanih znanstvenih skupova.

Prvi okrugli stol održan 1976. godine pod nazivom »Uloga pisanih izvora u istraživanju materijalne kulture« usmjeren je na poticanje suvremenih vrednovanja i pristupa pisanim izvorima književno-umjetničkog, putopisno-dnevničkog i memoarskog karaktera za istraživanje materijalne kulture evropskog srednjovjekovlja.

Tako E. Englisch u radu »Ottokars Steirische Reimchronik — Versuch einer Realien-kundlichen Interpretation« (str. 7—54) kompjuterskom obradom preko 98000 stihova kroničara Otokara Oûz der Geula (XIII st.) prikazuje viteštvo, dvorski život i ratove srednjovjekovne Evrope. Koristeći ratnu terminologiju i pojmove vezane uz svijet viteško-dvorske kulture, autor iscrpno razmatra razvoj vojne vještine, naoružanja, načina ratovanja, dvoboja,

priprema za bitku, opsadno-odbrambenih sprava, te učešće poznatih vladara ili plemića u različitim ratovima u Evropi tijekom XIII stoljeća.

Dnevnik putovanja papinskog poslanika P. Santonina u Gornju Kranjsku i Donju Štajersku predmet je rada H. Hundsbichlera »Realien zum Thema »Reisen« in den Reisetagebüchern des Paolo Santonino (1485—1487)« (str. 55—143). Služeći se također metodom kompjutorske obrade teksta sva tri Santoninova putovanja autor iznosi tematsko-vremenski grupiranu terminologiju različitih vidova materijalne kulture, prirodno-geografskih pojmova, prometnih sredstava i ličnosti koje se pojavljuju na nekom od odsječaka putovanja. Usporednom analizom teksta autor donosi brojne podatke vezane uz organizaciju srednjovjekovnih putovanja, ceste i puteve, sredstva prometa, utjecaje vremenskih prilika, toponomastiku prijedjenih oblasti, djelovanje pratećih službi, vodiča, prenočišta s obzirom na vlasnika (crkveni hospicij, seljačke kuće, plemićki dvorci ili burgovi), unutrašnje uređenje, društveni i gospodarski status domaćina, te svakodnevni život i ponašanje lokalnog žiteljstva, ukazujući tako na neiscrpnost mogućnosti upotrebe pisanih izvora različitog karaktera za istraživanje materijalne kulture evropskog srednjovjekovlja.

»Život u kasnosrednjovjekovnom gradu« naziv je prvog međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Kremsu na Dunavu od 20—23. IX 1976. godine s ciljem da se primjenom trovrstnog izvornog materijala: slikovnog (iluminacije, vitraji, bakrorezi, drvorezi, slike, crteži), pisanog i materijalnog (predmeti muzejskih zbirki, privatnih fondova i arheoloških nalaza), prikaže svakodnevlje pojedinca i grupe u urbanim srednjovjekovnim zajednicama.³

Primjena arheoloških znanstvenih metoda i rezultata u istraživanju srednjovjekovne povijesti grada Lübecka predstavljena je radom G. P. Fehringa »Der Beitrag der Archeologie zum Leben in der Stadt des späten Mittelalters« (str. 9—35). Kemijsko-biološkom analizom sastava tla i njegove geološke strukture, vrste i količine drveta upotrebljenog za izgradnju naselja, topografsko-urbanističkom organizacijom gradskih četvrti, infrastrukturnih objekata (bunari, kanalizacija), ostataka biljnih i životinjskih vrsta, ljudskih kostiju, te obrtnih proizvoda različitog porijekla i upotrebne vrijednosti, autor razmatra povijest Lübecka s obzirom na urbanističku fizionomiju naselja, gospodarski razvoj i trgovačko-kulturne veze sa drugim gradovima, tehnološko-materijalnu razinu svakodnevnog životnog standarda stanovništva različite društvene, dobne, spolne ili profesionalne pripadnosti.

Služeći se izvornim materijalom različitog karaktera (oslikani sagovi, slike, grafike, bakrorezi, epigrafski spomenici) W. Salmen u radu »Vom Musizieren in der Spätmittelalterlichen Stadt« (str. 77—87) prikazuje prisutnost muzičke kulture u plemićkim dvorcima i gradskim i seoskim zajednicama. Predstavljajući različita zanimanja gradskih zvonara, bubnjara, ograšivača, dobošara, uličnih pjevača, zabavljača i crkvenog orguljaša, autor razmatra ulogu muzike i instrumenta u ratnim pohodima, turnirskim svečanostima, crkvenim obredima, svetkovinama i praznicima ukazujući na promjenu shvaćanja muzičke kulture u građanskom društvu, kada se ona povlači u zatvoreni prostor individualne građanske obiteljske zajednice.

Samostanska materijalna kultura redovništva kasnosrednjovjekovne Evrope tema je drugog međunarodnog znanstvenog skupa održanog 18—21. IX 1978. godine.

U prilogu »Beiträge der Orden zur Materiellen Kultur des Mittelalters und weltliche Einflüsse auf die klösterliche Sachkultur« (str. 9—29) H. Küh-

nel prikazuje povijesni razvoj cistercitskog reda do XIV stoljeća, kada se zahvaljujući unutrašnjoj disciplini, popularnosti i entuzijazmu reda razvila opsežna djelatnost redovništva na sprovođenju i unapređivanju agro-kulturnih mjera i naseljavanju poljoprivredno neiskorištenih prostora zapadne i srednje Evrope. Iscrpno je predstavljen široki udio cistercita u različitim gospodarskim granama poljoprivrede, rudarstva, obrta u ženskim cistercitskim samostanima (vezilaštvo, tkalaštvo), te inovatorska dostignuća na polju zdravstva i medicine. Razmatrajući promjene i oblike materijalnog života redovništva nakon XIV stoljeća, vidljive napose kroz luksuznije odjevanje i ishranu, te uređivanje i prostornu organizaciju crkvenih zgrada i samostanskih ćelija, autor ukazuje na proces posvjetovljavanja i odstupanja od prvobitnog vjerskog ideala cistercitskih redovnika.

Na vrijednost i različite mogućnosti upotrebe pisanih izvora za proučavanje svakodnevnja srednjovjekovnih augustinskih samostana upozorava I. Hlaváček u prilogu »Zum Alltagsleben in böhmischen Klöstern das spätmittelalters mit besonderer Berücksichtigung der Augustinerchorren« (str. 169—193). Koristeći nekrologe — spomene o smrti svjetovnih vladara, plemića, građana, obrtnika i crkvenih lica, te njihova oporučna darovanja matičnom samostanu augustinaca Raudnitz u razdoblju od XIV do XVI stoljeća, autor je prikazao ekonomsku bazu svakodnevnog života i djelovanja ovog ogranka češkog redovništva u kasnom srednjem vijeku.

Pod općim nazivom »Europäische Sachkultur des Mittelalters«, kojime je najbolje izražen metodološki pristup i tematska usmjerenost Instituta za istraživanje materijalne kulture Austrije, održan je međunarodni simpozij i ujedno obilježena desetgodišnjica postojanja i rada ove znanstvene ustanove.

»Kunstwerke als Quellenmaterial der Sachkulturforschung« 195—232) predmet je istraživanja E. Vavra. Ograničavajući se na slikovni materijal crkvenog karaktera iz XV stoljeća holandsko-bečkog umjetničkog kruga, sa motivima Kristovog rođenja, Oplakivanja, Navještenja, Poklonstva kraljeva i Posljednje večere, autor usporednom analizom djela prikazuje materijalnu kulturu evropskog srednjovjekovlja, vidljivu kroz vrste odjeće i modu prikazanih likova, unutrašnje i vanjsko uređenje arhitektonskih objekata, te svakidašnje predmete upotrebne i ukrasne vrijednosti u kućama srednjovjekovnog plemstva, građanstva i seljaštva prikazane na slikama. U posebnom prilogu ovog rada pod naslovom »Versuch einer Computer-unterstützten Auswertung« autor primjenom programskog sistema »Descriptor«, klasificiranjem i sređivanjem podataka dobiva različite kombinacije o nekim aspektima simboličnog značenja umjetničkog prikazivanja (npr. učestalost, način i mjesto primjene određenih boja i vrsta odjeće).

Značaj »ars dictamini« — formulara i zbirki koje su služile kao udžbenici i upute za rad srednjovjekovnih činovnika od XIII do XV stoljeća za pravilno stilsko izražavanje i vještinu pisanja povelja, listina i vođenje prijepisne papirske, kraljevske, plemićke ili samostanske kancelarije — za proučavanje društvene, političke i kulturne povijesti svakodnevnja u razdoblju vladavine Pšemislovića, prvih Habsburgovaca i Luksemburgovaca prikazuje K. Rudolf u svom radu »Realienkunde und Spätmittelalterliche Brief — und Formularsammlungen« (str. 123—142). Primjerima privatne prijepisne čeških studenata, redovnika, građana obrtničko-trgovačkog sloja i intelektualaca, te sudskim spisima, oporukama, notarskim ugovorima i računskim bilješkama

prikazan je svakodnevni život stanovništva Praga u razdoblju njegovog punog gospodarskog i kulturnog procvata.

Gospodarska, društvena i kulturna pozadina svakodnevnog života i materijalne kulture plemstva u razdoblju početaka njegove stagnacije i konkurentskog uspona građanskog društva i robno-novčanih ekonomskih odnosa od XIII do XV stoljeća tematski je okvir međunarodnog znanstvenog skupa »Adelige Sachkultur des Spätmittelalters« održanog od 22—25. rujna 1980. godine.

Svakodnevni život holandskog plemića u različitim aspektima njegove javno-političke aktivnosti, gospodarske usmjerenosti i privatnog obiteljskog života, proučava A. A. Arkenbout u radu »Das tägliche Leben des Frank van Borssele« (str. 311—326). Služeći se računskim knjigama i dnevničkim zabilježbama, autor napose proučava materijalnu kulturu dobrostojećeg holandskog plemstva, vidljivu kroz brojnost posluge, izdatke za prehranu i odjeću, te darove prijateljima i crkvenim ustanovama.

»Kochkultur und Speisegewonheiten der spätmittelalterlichen Oberschichten« (str. 327—342) predmet je istraživanja J. M. van Wintera. Autor opširno razmatra utjecaje arapskog istočnjačkog kulinarnstva na terminologiju, recepte, te kulturu i higijenu jela na evropskim dvorovima. Predstavljene su najpopularnije onodobne »kuharice«, vrste jela i začina, način pripremanja i raširenost pojedinih vrsta jela na vladarskim i plemićkim dvorovima, te uloga pojedinih živežnih namirnica u ishrani gornjeg sloja zapadnoevropskog kasnosrednjovjekovnog društva.

Organiziran kao »Round-Table Gespräch« u svrhu utvrđivanja dosadašnjih znanstvenih rezultata i buduće historiografske usmjerenosti Instituta održan je 20. IX 1982. godine međunarodni znanstveni skup pod nazivom »Die Erforschung von Alltag und Sachkultur des Mittelalters: Methode — Ziel — Verwirklichung«.

Služeći se slikovnim materijalom XIV i XV stoljeća, G. Kocher u radu »Rechtgeschichte und Mittelalterliche Realienkunde« (str. 99—121) razmatra srednjovjekovno poimanje prava, pravnih odnosa, pravne zaštite i sudskih procesa. Autor koristi prikaze Salomonovog suda, scene iz martirija kršanskih mučenika, te novozavjetne prizore za istraživanje primjene statutar-nih odredbi i zakonodavne prakse u kasnosrednjovjekovnim evropskim gradovima.

Srednjovjekovnim procesijama, martirijima, predstavama glumačkih družina prilikom svetkovina i crkvenih blagdana ili posjeta uvažених ličnosti, te glumačkim rekvizitima i kostimima kao važnim izvorima za poznavanje svakodnevnog, napose kulturnog i duhovnog života srednjovjekovnih gradova, bavi se W. Greisenegger u prilogu »Der Beitrag der Theaterwissenschaft zur Mittelalterlichen Realienkunde« (str. 168—173). Prikazujući povijesni razvoj teatra u razdoblju kasnog srednjeg vijeka, autor utvrđuje njegovu preobrazbu od javne pučke zabave na otvorenom gradskom prostoru do »privatiziranja« scene u zatvorenu prostoriju namjenjenu užem krugu gradske intelektualne elite.

Ekonomsko-socijalni položaj seljaštva, razvoj poljoprivredne tehnike i primjene novih agro-kulturnih mjera, kolonizacija i iskrćivanje, izgled seoskih naselja i nastambi, proizvodne mogućnosti i podavanja, seljačke bune i ustanci, te svakodnevni život i materijalna kultura seljačkog stanovništva na

izmaku srednjeg vijeka, tema je međunarodnog znanstvenog skupa »Bäuerliche Sachkultur des Spätmittelalters« održanog od 21—24. IX 1982. godine.

Služeći se kronikama, putopisnim bilješkama, službenom prijepiskom i računskim knjigama od XI do XVI stoljeća A. Klonder u prilogu »Bauer und Schenke in Polen vom 13. bis ins 16. Jahrhundert« (str. 320—328) prikazuje organizaciju krčmi na vlasteoskim i samostanskim posjedima, te proizvodnju piva kao značajnu dopunsku djelatnost seljačke privrede i lokalne trgovine. Autor uzima kao primjer uobičajeni tip seoskih krčmi, njihovu gustoću i raspored, unutrašnji izgled i mogućnost ponude jela i pića, te stvarne vlasnike s obzirom na njihov društveni status, ukazujući tako na značajan segment gospodarskog života i svakodnevlja srednjovjekovnog poljskog sela.

Inventar viteza E. Rainer von Schambach (Bavarska) iz 1360. godine poslužio je H. Sperberu da u prilogu »Bäuerliche beräte des späten Mittelalter« (str. 291—306) prikaže vrstu oruđa upotrebljenih za različite radove u poljoprivrednoj proizvodnji, kućnom obrtu, preradi sirovina i transportu. Služeći se onodobnim slikovnim izvorima autor prikazuje razvoj i upotrebu različitih vrsta plugova, rala, srpova i motika, način i materijal izrade i generacijsko trajanje u prostoru današnjeg Tirola i Bavarske.

»Internationeler Round-Table Gespräch — Alltag und Fortschritt im Mittelalter« održan 1. X 1984. godine imao je za cilj primjenom interdisciplinarnih metodoloških postupaka u pristupu zadanoj historijskoj građi, razjasniti pojam svakodnevlja i povijesnih promjena u razvoju i trajanju gospodarskih i društvenih struktura, filozofskog razmišljanja, književnosti, umjetnosti, tehnike i prirodnih znanosti.

Od ostalih, većim dijelom teoretski postavljenih priloga znanstvenog skupa, izdvaja se rad A. Bloka »Chimney-sweepers as Mediators« (str. 192—220), usmjeren na istraživanje društveno-gospodarskog statusa profesionalno-marginalne skupine dimnjačara u razdoblju od XVI—XIX stoljeća. Autor iscrpno prikazuje osobitosti njihovog etničkog porijekla (Alpske zemlje, Savoja), pravce ekonomskih migracija, djelatnost i socijalni status u različitim evropskim gradovima, društvenu marginalnost, te oblike organizacije i uzajamnosti unutar vlastite struke. Prihvaćeni od lokalnog stanovništva kao simboličko obilježje sreće, dimnjačari postaju redoviti ikonografski motiv novogodišnjih čestitaka koji se prikazuje najčešće spolno i dobno neodređen, sa atributima svog zanimanja i pratećim likom mlade djevojke.

Okviri svakodnevnog života i uloga žene različitog društvenog statusa u krugu obiteljske zajednice ili samostanskih ćelija, te materijalna kultura vezana uz radno svakodnevlje kasnosrednjovjekovnog evropskog društva tema su znanstvenog skupa »Frauen und spätmittelalterlichen Alltag« održanog od 2—5. X 1984. godine.

Prilogom »Die Frau als Ärztin und Patientin in der medizinischen Fachprosa des Deutschen Mittelalters« (str. 157—211) G. Keil opširno prikazuje različita djela staronjemačke medicinske literature, počevši od kratkih recepata, glosa i biljaruša, koje graniče sa čarobnjaštvom, pa sve do ponovnog otkrića grčke medicine posredstvom Arapa i otvaranja prvih sveučilišta i katedra za medicinu. Napose je zanimljiva i sadržajno raznolika literatura o ženskoj ljepoti, tumačenju plodnosti, začeća, trudnoće i rađanja, te savjeti ginekološkog i pedijatrijskog područja. Autor naposljetku navodi žene liječnice i pisce medicinske literature iz XV i XVI stoljeća, područja njihovih medicinskih interesa i stupanj obrazovanosti i stručnosti, te razdoblje nji-

hovog ustupanja pred muškim školovanim kadrovima evropskih srednjovjekovnih sveučilišta.

Prilogom »Prostitution und spätmittelalterliche Gesellschaft im Oesterreich-Süddeutschen Raum« (str. 553—571) B. Rath prikazuje problem prostitucije i prostitutki s obzirom na njihov društveni status, marginalnost društvenog položaja i pokušaje teritorijalnog kanaliziranja unutar strogo-određenih gradskih četvrti. Služeći se sudskim spisima, statutarnim odredbama i zakonodavnim aktima evropskih srednjovjekovnih gradova, autor razmatra teritorijalnu mobilnost prostitutki, »obrambene mjere« gradske uprave, mogućnost obraćanja i zbrinjavanja »pokajanih« u odgovarajućim ustanovama javne gradske dobrotvornosti, te oblike nasilja kao najbrutalniji oblik komunikacije sa ovim društvenim slojem. Navodeći sifilis i ostale spolne bolesti kao osnovne uzroke »straha« zajednice i bitnog smanjivanja pokretljivosti i djelokruga prostitutki, autor najavljuje novo razdoblje njihove društvene prisutnosti, vezano uz strože nadzirani rad javnih kuća u evropskim gradovima novog vijeka.

Prilog I. Nikolajević »Daily Life of Women in Medieval Serbia« (str. 429—438) jedini je primjer učešća jugoslavenskih povjesničara na nekom od dosad održanih simpozija Instituta. Služeći se izvještajima bizantskih historičara Georgija Pahimera i Teodora Metohita, te slikovnim materijalom srpskih samostana u Mileševu, Arilju, Kaleniću i Studenici, autor prikazuje postepen porast svakodnevnog standarda i položaja žene na vladarskom dvoru srpskih kraljeva Uroša i Milutina. Koristeći, nadalje rad D. Dinić-Knežević »Položaj žene u Dubrovniku«, autor razmatra svakodnevni život žene na srpskom selu (poljodjelski poslovi, prerada vune, lana i konoplje) i na vladarskom dvoru, ukazujući na stupanj obrazovanosti (poznavanje grčkog jezika) i kulturnu djelatnost (samostanske zadužbine), književno-umjetničku djelatnost (»Pohvala knezu Lazaru« monarhije Jefimije). Naposljetku, I. Nikolajević analizom zakonskih odredbi Dušanovog zakonika ukazuje na ograničenje samostalnog pravnog istupanja žene, napose nakon smrti supruga i djeteta, te trajno rješenje egzistencijalnih problema odlaskom u skrovitost manastirskih ćelija.

Gledajući u cjelini djelovanje Instituta predstavlja značajan poticaj cijeloj suvremenoj evropskoj medievistici. Budući da osim pojedinih radova u okvirima jugoslavenske historiografije navedene teme nisu detaljnije obrađivane, a mislimo da njihovo obrađivanje izvorni materijal dopušta, bilo bi poželjno sustavno uključivanje u njegove buduće znanstvene projekte.

Lovorka Čoralić

NINO DUBOKOVIĆ NADALINI: RASPRAVE I ČLANCI

Split, 1988, 282 stranice

U vlastitoj nakladi objavio je zaslužni konzervator i kulturni radnik dr Niko Duboković Nadalini niz radova iz različitih područja, što su već ranije bili objavljeni u časopisima, zbornicima i analima. Većini je zajednička usmjerenost k prošlosti i problemima kulturne povijesti otoka Hvara, iako se neki bave i općedalmatinskom problematikom. Svakako je hvalevri-

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 22

ZAGREB

1989.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb — Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 22

Za izdavača
dr. Nikša Stančić

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

AGIČIĆ DAMIR, prof. Strossmayerova 2 — 55425 Davor
ANDREIS MLADEN, Socijalističke revolucije 42 — Zagreb
ANTOLJAK dr. STJEPAN, Zajčeva 31 — Zagreb
BERTOŠA SLAVEN, student Filozofski fakultet — Zagreb
BOBAN mr. BRANKA, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
BRANDT dr. MIROSLAV, Socijalističke revolucije 73 — Zagreb
BUDAK mr. NEVEN, Filozofski fakultet — Zagreb
CRNKOVIĆ GORAN, prof. Maršala Tita 170 — Opatija
ČORALIĆ LOVORKA, studentica Fil. fakulteta — Zagreb
GRGIN BORISLAV, prof. Baštijanova 54 — Zagreb
IVELJIĆ ISKRA, prof. Ilica 165 — Zagreb
JURIŠIĆ mr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
KOLAR-DIMITRIJEVIĆ dr. MIRA, Filozofski fakultet — Zagreb
KRIVOKAPIĆ mr. GORDANA, Institut za istoriju radničkog pokreta — Beograd
LAUŠIĆ dr. ANTE, Centar za istraživanje naroda i narodnosti — Zagreb
MATKOVIĆ STJEPAN, Šubićeva 3 — Zagreb
OČAK dr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr. DRAGUTIN, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
RICHTER ŽELJKA, prof. Povijesni muzej Hrvatske — Zagreb
STRČIĆ PETAR, Arhiv Hrvatske — Zagreb
ŠILOVIĆ DANJA, studentica Fil. fakulteta — Zagreb
ŠVAB mr. MLADEN, Leksikografski zavod »M. Krleža« — Zagreb
VRANJEŠ-ŠOLJAN dr. BOŽENA, Zavod za hrvatsku povijest FF — Zagreb
ŽIVKOVIĆ mr. DANIELA, Sveučilišna i nacionalna biblioteka — Zagreb
